

**Veiledning for prosessfullmektiger
i forbindelse med den skriftlige og muntlige forhandlinger ved
EFTA-domstolen**

Veiledning for prosessfullmektiger i forbindelse med skriftlige og muntlige forhandlinger ved EFTA-domstolen

Innledning

Rettergangen for EFTA-domstolen kan være fremmed for mange advokater ettersom den er annerledes enn rettergangen for nasjonale domstoler.

EFTA-domstolens språk er engelsk. Alle avgjørelser og rettsmøterapporter skrives derfor på engelsk. Når det gjelder rettergangen ved anmodninger om rådgivende uttalelse, oversettes dommene til den anmodende nasjonale domstolens språk.

EFTA-domstolens virksomhet er underlagt en rekke internasjonale instrumenter. EØS-avtalen artikkel 108(2) foreskriver opprettelsen av domstolen og beskriver dens viktigste funksjoner. Det var imidlertid gjennom Avtalen mellom EFTA-statene om opprettelse av et Overvåkningsorgan og en Domstol («ODA») at EFTA-domstolen formelt ble opprettet. Domstolens vedtekter finnes i protokoll 5 til ODA. På grunnlag av ODA ble domstolens rettergangsordning vedtatt av EFTA-domstolen og godkjent av EFTA-statene.

Saksbehandlingsformene i EFTA-domstolen er i hovedsak de samme som i Den europeiske unions domstol («EU-domstolen») og Underretten, som også har sete i Luxembourg. EFTA-domstolen består av tre dommere oppnevnt av EFTA-statene, som behandler alle saker i plenum.

EFTA-domstolens nye rettergangsordning trådte i kraft 1. august 2021. Dette var den første større revisjonen av EFTA-domstolens rettergangsordning siden EFTA-domstolen ble opprettet. Denne veiledningen for prosessfullmektiger er oppdatert for å gjenspeile den nye rettergangsordningen.

A. Generelt

1. De ulike sakstyper og trinn i EFTA-domstolens rettergang

Det er hovedsakelig to former for rettergang ved EFTA-domstolen:

- (1) direkte søksmål,
- (2) rådgivende uttalelser.

Direkte søksmål innledes ved at en stevning inngis direkte til EFTA-domstolen av en EFTA-stat, EFTAs overvåkingsorgan eller en fysisk eller juridisk person (se ODA artiklene 31, 32, 36 og 37). Anmodninger om *rådgivende uttalelse* om tolkningen av EØS-retten inngis til EFTA-domstolen av en nasjonal domstol i forbindelse med en sak den nasjonale domstolen har til behandling (se ODA artikkel 34).

Rettergangen for EFTA-domstolen består av to deler, en skriftlig og en muntlig del (vedtektene artikkel 18). Den *skriftlige delen av rettergangen* består av oversendelse til partene av stevninger, tilsvarende, saksfremstillinger og innlegg samt eventuelle replikker, i tillegg til underliggende skrifter og dokumenter. Den *muntlige delen av rettergangen* består av en muntlig høring for EFTA-domstolen der advokater og partsrepresentanter fremsetter sine muntlige innlegg.

Justissekretæren må underrette EFTA-statenes regjeringer, EFTAs overvåkingsorgan, Unionen (EUs medlemsstater) og Europakommisjonen om alle saker EFTA-domstolen har til behandling (vedtektene artikkel 20). Disse partene har rett til å inngi saksfremstillinger og skriftlige innlegg til EFTA-domstolen og delta i den muntlige delen av rettergangen. I praksis deltar EFTAs overvåkingsorgan og Europakommisjonen i alle materielle saker EFTA-domstolen har til behandling.

2. Partenes representasjon

a. Direkte søksmål

Vedtektene artikkel 17 bestemmer at parter må være representert av en prosessfullmektig. EFTA-statene, EFTAs overvåkingsorgan, medlemsstatene i Den europeiske union og Europakommisjonen (vanligvis omtalt som «statene og institusjonene», definert som «interesserte personer» i rettergangsordningen artikkel 1 bokstav f)), representeres av sine

partsrepresentanter, mens andre parter må representeres av en advokat som har rett til å opptre for domstolene i en EFTA- eller EU-stat.

Kravet om at partene må være representert av en prosessfullmektig gjelder ikke ved søknader om fri rettshjelp (se A.4), og under visse omstendigheter heller ikke ved anmodninger om rådgivende uttalelse (se rettergangsordningen artikkel 91 nr. 3).

Advokater må fremlegge bevis for at de er autorisert til å opptre for domstolene i en stat som er part i EØS-avtalen. En kopi av advokatens identitetskort godtas for dette formål, selv om en oversettelse til engelsk kan kreves dersom originaldokumentet ikke er på engelsk. Videre må prosessfullmektigen gi EFTA-domstolen et dokument, vanligvis i form av en prosessfullmakt, som bekrefter at vedkommende har fullmakt til å representere den berørte part (rettergangsordningen artikkel 100). Disse dokumentene må fremlegges på engelsk eller ledsages av en oversettelse til engelsk.

b. Rettergangen ved anmodninger om rådgivende uttalelse

Representasjonskravet er noe ulikt i rettergangen ved anmodninger om rådgivende uttalelse. Enhver som har rett til å representere en part i rettergangen for den nasjonale domstolen, kan representere vedkommende for EFTA-domstolen. Hvis rettergangsreglene for den nasjonale domstolen ikke krever at partene representeres av en prosessfullmektig, har de følgelig rett til å representere seg selv (rettergangsordningen artikkel 91 nr. 3).

Ved anmodninger om rådgivende uttalelse gjelder ikke kravet om fullmakt for partene i saken, da det forutsettes at den nasjonale domstolen har kontrollert og godtatt prosessfullmektigen. Dersom flere prosessfullmektiger skulle bli engasjert spesielt for rettergangen for EFTA-domstolen, må imidlertid disse fremlegge fullmakt.

3. Språk

EFTA-domstolens offisielle språk er engelsk. Dette innebærer (i) at EFTA-domstolens arbeidsspråk er engelsk, og (ii) at alle saker behandles på engelsk. Engelsk vil gjelde for hele rettergangen, herunder EFTA-domstolens rådslagninger, avgjørelser og protokoller (rettergangsordningen artikkel 29 nr. 1).

Engelsk skal benyttes i den skriftlige og muntlige delen av rettergangen, med mindre annet er fastsatt (rettergangsordningen artikkel 29 nr. 2). Alle dokumenter som fremlegges for EFTA-domstolen skal være på engelsk eller ledsages av en oversettelse til engelsk. EFTA-domstolen kan bestemme noe annet eller tillate at oversettelse begrenses til utdrag (rettergangsordningen artikkel 29 nr. 3 og 4).

Ved *direkte søksmål* kan EFTA-domstolen om nødvendig, etter begjæring, tillate at en part eller intervenient i den muntlige delen av rettergangen kan henvende seg til og bli talt til av EFTA-domstolen på et av de offisielle språkene i en EFTA-stat eller i Den europeiske union. Dette unntaket gjelder ikke i den skriftlige delen av rettergangen. Videre må en slik begjæring fremsettes minst *tre uker før* den muntlige høringen (rettergangsordningen artikkel 29 nr. 5), men helst enda tidligere. Dette gjelder ikke interesserte personer som definert i rettergangsordningen artikkel 1 nr. 1 bokstav f.

I rettergangen ved en *anmodning om rådgivende uttalelse* har den nasjonale domstolen rett til å fremlegge anmodningen og underlagsdokumentene på sitt eget språk. EFTA-domstolen sørger for oversettelse av anmodningen til engelsk (rettergangsordningen artikkel 30 nr. 1). Partene i saken for den nasjonale domstolen kan også inngi sine skriftlige innlegg på det språket saken behandles på for denne domstol (rettergangsordningen artikkel 30 nr. 2).

Partene i hovedsaken har rett til å henvende seg til og bli talt til av EFTA-domstolen på det språket som hovedsaken behandles på, forutsatt at de varsler EFTA-domstolen minst *tre uker før* den muntlige høringen, men helst enda tidligere, om at de ønsker å benytte seg av denne muligheten (rettergangsordningen artikkel 30 nr. 4). For alle andre parter er hovedregelen at de skal henvende seg til og bli talt til av EFTA-domstolen på engelsk. Følgelig må EFTA- og EU-statene, EFTAs overvåkingsorgan og Europakommisjonen fremsette sine muntlige innlegg på engelsk.

I praksis foretrekker de som opptre for EFTA-domstolen vanligvis å bruke engelsk, selv de som har rett til å bruke et annet språk. Ved å bruke engelsk unngås simultantolking, noe som bidrar til at rettergangen flyter bedre og blir mer spontan. Eventuelle fordeler av at prosessfullmektigen bruker morsmålet vil dessuten for det meste gå tapt i slik tolking. Et godt forberedt muntlig innlegg på engelsk er av den grunn vanligvis å foretrekke (for muntlige innlegg, se også C.4).

Rådgivende uttalelse avsies på engelsk og på språket for den nasjonale rettergang. Begge språkversjoner er offisielle.

4. Sakskostnader og fri rettshjelp

a. Sakskostnader

Rettergangen for EFTA-domstolen er uten kostnad, dvs. at det som hovedregel ikke skal betales noen avgifter eller gebyrer til EFTA-domstolen. Saksomkostningene nevnt i rettergangsordningen artikkelene 120 til 128 gjelder bare «utgifter som kan dekkes», dvs. utgifter til partsrepresentanter, rådgivere og advokater, herunder reise- og oppholdsutgifter for disse, samt utgifter til vitner og sakkyndige (rettergangsordningen artikkel 126).

Ved *direkte søksmål* pålegges den tapende part å betale saksomkostningene, som betyr at denne parten må bære både sine egne og de andre parter kostnader. Stater og institusjoner som har inngitt skriftlige innlegg bærer sine egne saksomkostnader. Avhengig av omstendighetene i saken kan EFTA-domstolen beslutte at partene selv skal bære sine saksomkostnader helt eller delvis, eller til og med ilegge den vinnende part saksomkostnader. Saksomkostnader kan bare tilkjennes dersom den vinnende part har nedlagt påstand om dette. Dersom det ikke er nedlagt noen slik påstand, skal partene selv bære sine saksomkostnader (rettergangsordningen artikkel 121).

Ved *anmodninger om rådgivende uttalelse* er det den nasjonale domstolen som avgjør spørsmålet om saksomkostnader (rettergangsordningen artikkel 96). I dommen ved rettergang ved anmodninger om rådgivende uttalelse overlater EFTA-domstolen denne avgjørelsen til den nasjonale domstolen som har anmodet om en rådgivende uttalelse. Dette innebærer at stater og institusjoner som fremsetter skriftlige eller muntlige innlegg for EFTA-domstolen og som ikke er parter i den nasjonale rettergangen, bærer sine egne saksomkostnader.

b. Fri rettshjelp

Etter rettergangsordningen artikkel 49 nr. 1 er det adgang til fri rettshjelp. En part kan til enhver tid søke EFTA-domstolen om fri rettshjelp dersom vedkommende «helt eller delvis er ute av stand til å dekke omkostningene ved rettergangen». Adgangen til å søke fri rettshjelp er ikke betinget av søksmålets eller rettergangens art. For å dokumentere sin økonomiske situasjon må vedkommende part gi domstolen alle relevante opplysninger,

særlig en attest fra en kompetent myndighet som bekrefter vedkommendes økonomiske situasjon.

Dersom søknaden om fri rettshjelp inngis før rettergangen har begynt, må vedkommende part gi en kort beskrivelse av hva søksmålet gjelder slik at EFTA-domstolen kan vurdere om det er åpenbart grunnløst eller ikke. Vedkommende part trenger ikke å være representert av en prosessfullmektig for å søke om fri rettshjelp.

En person som er gitt fri rettshjelp, kan likevel bli pålagt å betale sakskostnader.

B. Skriftlig behandling

1. Formålet med den skriftlige behandlingen

Uavhengig av formen for rettergang (direkte søksmål eller rådgivende uttalelse) er formålet med den skriftlige behandlingen alltid det samme, dvs. å gi EFTA-domstolen en uttømmende redegjørelse for faktum, partenes anførsler og argumenter samt påstander. Det understrekes at den skriftlige delen er *den viktigste delen av rettergangen* for EFTA-domstolen. Den muntlige høringen avholdes hovedsakelig for å supplere skriftlige innlegg, ikke for å erstatte dem.

2. Gjennomføring av den skriftlige behandlingen

Hvordan *den skriftlige behandlingen* gjennomføres avhenger av formen for rettergangen.

Ved *direkte søksmål* kan hver part inngi to skriftlige innlegg: Saksøker inngir stevningen og kan inngi replikk, mens saksøkte kan inngi tilsvaret til stevningen og duplikk til saksøkers replikk (rettergangsordningen artikkelene 101 til 109).

EFTA- og EU-statene, EFTAs overvåkingsorgan og Europakommisjonen har en frist på to måneder fra de blir underrettet om saken, til å inngi skriftlige innlegg (vedtektene artikkel 20). I retterganger ved anmodninger om rådgivende uttalelse gjelder dette også for partene i hovedsaken (rettergangsordningen artikkel 90 nr. 1).

Uansett sakstype kan EFTA-domstolen be om ytterligere skriftlig informasjon eller uttalelser fra partene.

3. Innlevering av prosesskrift

Alle prosesskrift må sendes til EFTA-domstolens kontor for registrering i samsvar med rettergangsordningen artikkel 54. Originaleksemplaret må være undertegnet av den berørte parts prosessfullmektig. Alle dokumenter som påberopes må være vedlagt det aktuelle prosesskriftet, som må ha en liste over vedleggene.

Det anbefales at prosesskrift innleveres ved bruk av domstolens elektroniske saksbehandlingssystem, e-EFTACourt, da dette er den sikreste og mest effektive måten å sende inn dokumenter på. Kontoer opprettes ved å besøke <https://eftacourt.int/e-eftacourt/> og fylle ut nødvendige opplysninger. De som har registrert seg elektronisk vil motta et skjema per e-post som må skrives ut, undertegnes og sendes per post til EFTA-domstolens kontor, sammen med kopi av et gyldig legitimasjonsdokument:

EFTA Court
- the Registry -
1, rue du Fort Thüngen
L-1499 Luxembourg

Eventuelle spørsmål om registreringsprosessen rettes per e-post til EFTA-domstolens kontor (registry@eftacourt.int).

Prosesskrift kan også innleveres til EFTA-domstolens kontor per e-post (registry@eftacourt.int). I slike tilfeller må en undertegnet fysisk originalkopi av prosesskriftet sammen med alle underlagsdokumenter være mottatt EFTA-domstolens kontor senest ti dager etter dette (rettergangsordningen artikkel 54 nr. 7).

Det fysiske originaleksemplaret av alle prosesskrift med vedlegg må sendes til EFTA-domstolen sammen med fem bekreftede kopier, samt når det gjelder direkte søksmål, én kopi til hver av de andre partene i rettergangen, til underretning (se B.5).

Det anbefales at fysiske originaleksemplarer sendes til EFTA-domstolen med budtjeneste eller annen form for rekommandert forsendelse. Hvis originaleksemplarene ikke er mottatt innen ti dager, anser EFTA-domstolen at prosesskriftet ikke er innlevert på datoen for e-postforsendelse.

4. Prosesskriftets omfang

For prosesskrift gjelder følgende sidebegrensninger:

- 50 sider for stevninger og tilsvær,
- 25 sider for replikk og duplikk,
- 20 sider for begjæringer om avvisning og anførsler i den forbindelse,
- 20 sider for intervensjonsinnlegg og 15 sider for anførsler i den forbindelse,

– 50 sider for skriftlige innlegg etter vedtektene artikkel 20.

Teksten skal være i en vanlig skrifttype (slik som Times New Roman, Courier eller Arial) med en skriftstørrelse på minimum 12 i brødteksten og minimum 10 i fotnotene, 1,5 linjeavstand og horisontale og vertikale marger på minimum 2,5 cm (over, under og til venstre og høyre for teksten).

Tillatelse til å overskride maksimalt sideantall vil kun bli gitt i saker som reiser spesielt komplekse rettslige eller faktiske spørsmål.

5. Underretning og forkynnelse

a. Adressater

Ved *direkte søksmål* forkynnes vedkommende parter blant annet med følgende: stevninger, tilsvær, replikker, duplikker, begjæringer om midlertidige tiltak, begjæringer om intervensjon og skriftlige innlegg.

Rettsmøterapporten sammen med innkalling til muntlig høring og domstolens beslutning eller dom oversendes til partene i hovedsaken, alle EFTA- og EU-stater, EFTAs overvåkingsorgan og Europakommisjonen.

Anmodninger om *rådgivende uttalelser* fra nasjonale domstoler underrettes partene i rettergangen for den nasjonale domstol og til EFTA- og EUstatene, EFTAs overvåkingsorgan og Europakommisjonen (rettergangsordningen artikkel 37). Skriftlige innlegg inngitt i en rettergang i forbindelse med en anmodning om rådgivende uttalelse, skal oversendes til alle som har rett til å inngi innlegg etter vedtektene artikkel 20.

Det skrives ingen rettsmøterapport i saker om rådgivende uttalelse.

EFTA-domstolens beslutning eller dom oversendes til partene i hovedsaken, alle EFTA- og EU-stater, EFTAs overvåkingsorgan og Europakommisjonen.

b. Forkynnesmåter

Så langt det er mulig forkynner EFTA-domstolen dokumentene elektronisk, og alle som deltar i saker for domstolen anmodes om å oppgi en e-postadresse for forkynnelse i tillegg til en fysisk adresse. Dersom en mottaker ikke har godtatt forkynnelse via e-EFTACourt, vil prosessdokumentene som legges til grunn ved beregningen av frister

forkynnes per rekommandert brev sendt i etterkant av standard forkynnelse per e-post.

6. Prosessfrister

Prosessfristene beregnes i samsvar med rettergangsordningen artikkelene 39 til 43.

a. Forkynnelse av dokumenter

Fristene beregnes fra dagen etter at dokumentene er forkynt (rettergangsordningen artikkel 39 nr. 1 bokstav a).

b. Forlengelse av frister

Enhver frist som er fastsatt etter rettergangsordningen kan forlenges (rettergangsordningen artikkel 42 nr. 1). Dette gjelder imidlertid *ikke* frister fastsatt etter ODA eller vedtektene, særlig ikke fristen for å innlede en rettergang (ODA artikkelene 36 og 37) eller for å inngi skriftlige innlegg (vedtektene artikkel 20). Fristen for å inngi tilsvaret kan i spesielle tilfeller forlenges av presidenten etter en begrunnet begjæring fra saksøkte (rettergangsordningen artikkel 107 nr. 3). En begrunnet begjæring må fremsettes i rimelig tid før den fastsatte fristen utløper.

Presidenten avgjør alle begjæringer om forlengelse.

7. Direkte søksmål

a. Stevninger i direkte søksmål

En *stevning* må oppfylle kravene i rettergangsordningen artikkelene 100 og 101. Rettergangsordningen artikkel 101 nr. 1 anvendes strengt. Ved manglende overholdelse av disse bestemmelsene og andre ufravikelige vilkår kan stevningen måtte avvises på formelt grunnlag.

Dersom dokumentene nevnt i rettergangsordningen artikkelene 100, 101 nr. 2 og 103 ikke er innlevert, vil justissekretæren gi den berørte parten en rimelig frist til å fremlegge dem. Dersom saksøkeren ikke fremlegger en fullstendig stevning eller de nødvendige dokumenter innen fristen som er fastsatt, skal EFTA-domstolen avgjøre om manglende oppfyllelse av disse vilkår medfører at stevningen formelt skal avvises (rettergangsordningen artikkel 105).

En stevning skal gi EFTA-domstolen en redegjørelse for alle faktiske og rettslige forhold søksmålet bygger på. Samtidig definerer en stevning rammen for rettergangen. I prinsippet er det ikke tillatt å påberope nye rettslige anførsler under rettergangen, med mindre det skyldes rettslige eller faktiske omstendigheter som kommer frem under rettergangen (rettergangsordningen artikkel 10).

b. Sammendrag av anførsler og argumenter

Det er ønskelig at alle prosesskrift inneholder et sammendrag på inntil to sider av anførslene og argumentene som fremsettes. Sammendraget sikrer at anførslene og argumentene som gjøres gjeldende, blir klart identifisert. Ved direkte søksmål kan sammendraget av stevningen også være til nytte ved utarbeidelsen av teksten som skal publiseres i Den europeiske unions tidende og EØS-tillegget til *Den europeiske unions tidende*.

8. Andre dokumenter som skal fremlegges ved direkte søksmål

a. Tilsvar

De materielle vilkåne som gjelder for *tilsvar* er fastsatt i rettergangs-ordningen artikkel 107. I sitt tilsvaret må saksøkte altså redegjøre for alle rettslige og faktiske forhold som påberopes. Prosessfullmektigen må huske at det ikke er tillatt å fremsette nye rettslige anførsler under rettergangen med mindre det kommer frem nye faktiske eller rettslige omstendigheter under rettergangen. Dersom en part på dette grunnlag fremsetter en ny rettslig anførsel under rettergangen, kan den andre parten gis anledning til å svare på anførselen (rettergangsordningen artikkel 110).

b. Replik og duplikk

En *replik* er ment som et svar på de anførsler og argumenter som fremsettes i tilsvaret. Unødvendige gjentakelser av momenter i stevningen bør unngås. På samme måte er formålet med en *duplikk* å gi mulighet til å svare på anførsler og argumenter fremsatt i replikken.

Både replikker og duplikker er underlagt kravene i rettergangsordningen artikkel 108 og kan som hovedregel ikke inneholde nye rettslige anførsler. Det er valgfritt å inngi replikk eller duplikk, og den skriftlige behandlingen vil vanligvis gå raskere uten slike. En forlengelse av fristen for å inngi replikk eller duplikk gis bare i særlige tilfeller.

c. Sammendrag av anførsler og argumenter

Som for stevninger er det ønskelig at alle prosesskrift er vedlagt et sammendrag på inntil to sider som redegjør for anførselene og argumentene som er fremsatt.

9. Rådgivende uttalelser

Ved *anmodninger om rådgivende uttalelse* kommer rettergangen for EFTA-domstolen i gang når den mottar den nasjonale domstolens anmodning med ett eller flere spørsmål om tolkning av EØS-avtalen som EFTA-domstolen anmodes om å besvare (ODA artikkel 34). Formen på anmodningen bestemmes av nasjonal prosessrett. EFTA-domstolen har utarbeidet en veiledning for nasjonale domstoler ved anmodninger om rådgivende uttalelse.

10. Skriftlige innlegg i retterganger ved anmodninger om rådgivende uttalelse

Etter å ha mottatt underretningen fra EFTA-domstolens kontor om en anmodning om rådgivende uttalelse, har partene i hovedsaken for den nasjonale domstolen, EFTA- og EUstatene, EFTAs overvåkingsorgan og Europakommisjonen en frist på to måneder til å inngi skriftlige innlegg (vedtektene artikkel 20 og rettergangsordningen artikkel 90 nr. 1). Underretningen vil være ledsaget av anmodningen på originalspråket og en oversettelse av denne til engelsk. Tomånedersfristen som gjelder for å inngi skriftlige innlegg, kan ikke forlenges annet enn i tilfeller av force majeure.

Formålet med skriftlige innlegg er å gi en kortfattet, men fullstendig beskrivelse av begrunnelsen som svarene på spørsmålene til EFTA-domstolen bør baseres på. Det er viktig å gjøre EFTA-domstolen kjent med de faktiske omstendigheter i saken for den nasjonale domstolen og de relevante bestemmelser i nasjonal rett der disse er relevante for tolkningen av EØS-retten. Innleggene bør også inneholde forslag til svar som EFTA-domstolen bør gi på spørsmålene som er stilt.

Deltakerne i en rettergang ved en anmodning om rådgivende uttalelse har ikke anledning til å svare skriftlig på skriftlige innlegg inngitt av andre. EFTA-domstolen kan be partene om ytterligere avklaringer eller opplysninger hvis den anser det nødvendig, men utenom dette må alle svar på andre parters skriftlige innlegg gis muntlig under den muntlige delen av rettergangen. For dette formål

oversendes de skriftlige innleggene til alle som er innkalt til den muntlige høringen, når den skriftlige delen er avsluttet og de nødvendige oversettelser er gjort.

Å inngi skriftlige innlegg anbefales på det sterkeste siden det gis meget begrenset tid til muntlige innlegg under høringen. Imidlertid beholder enhver part eller stat eller institusjon, inkludert de som ikke har inngitt skriftlige innlegg, retten til å delta i den muntlige høringen og komme med argumenter, særlig for å svare på andres skriftlige argumenter.

Domstolen har bestemt at alle skriftlige innlegg som inngis i forbindelse med anmodninger om rådgivende uttalelse som er registrert etter 1. januar 2021, skal offentliggjøres på EFTA-domstolens nettsted så snart dommen er avsagt. Dersom et innlegg inneholder fortrolig eller sensitiv informasjon som ikke bør offentliggjøres, bør det også sendes inn en ikke-fortrolig versjon.

11. Fremskyndet behandling

På begjæring fra en anmodende nasjonal domstol eller fra en av hovedpartene i et direkte søksmål, kan presidenten unntaksvis, etter å ha hørt den andre parten (direkte søksmål) og saksforberedende dommer, beslutte at en sak skal behandles etter reglene om fremskyndet behandling. En slik beslutning kan treffes når saken haster spesielt mye og det er påkrevd med en rask avgjørelse. Fremskyndet behandling innebærer at visse generelle bestemmelser i rettergangsordningen fravikes, spesielt med hensyn til frister. Reglene om fremskyndet behandling finnes i rettergangsordningen artikkelene 98 og 99 (rådgivende uttalelser) og rettergangsordningen artikkelene 116 til 119 (direkte søksmål).

Ved direkte søksmål må begjæringen om fremskyndet behandling av en sak fremsettes i et særskilt dokument som innleveres samtidig med stevningen som innleder rettergangen, eventuelt i tilsvaret.

Ved fremskyndet behandling blir den muntlige delen av rettergangen viktigere ettersom den skriftlige behandlingen oftest blir kortere.

12. Midlertidige tiltak

a. Begjæring om midlertidige tiltak

Begjæringer om midlertidig tiltak kan bare fremsettes i forbindelse med et direkte søksmål, og kan bare fremsettes av en som er part i rettergangen for EFTA-domstolen og må gjelde denne rettergang. Begjæringen om midlertidig tiltak må fremsettes i et eget dokument og må oppfylle vilkårene i rettergangsordningen artikkel 140. Den kan innleveres samtidig med stevningen som innleder rettergangen.

Ettersom begjæringer om midlertidige tiltak gjelder saker som det haster å få avgjort, bør de inneholde en konsis beskrivelse av de faktiske og rettslige grunner begjæringen baserer seg på. Begjæringen om midlertidig tiltak bør i seg selv inneholde alle opplysninger presidenten eller eventuelt EFTA-domstolen trenger for å avgjøre om begjæringen skal tas til følge.

Begjæringen om midlertidig tiltak vil bli forkynt for den andre parten, som kan gis en kort frist for å fremsette skriftlige eller muntlige innlegg. Presidenten bestemmer om det skal avholdes høring, og om han selv vil avgjøre saken eller forelegge den for EFTA-domstolen i plenum.

Dersom saken haster spesielt mye, kan presidenten treffe en beslutning umiddelbart, altså uten å avvente skriftlige innlegg fra den andre parten. I slike tilfeller er beslutningen midlertidig i den forstand at den ikke innebærer at behandlingen av begjæringen om det midlertidige tiltaket er avsluttet. Den andre parten anmodes deretter om å inngi skriftlige innlegg. Det siste trinnet er en (annen) beslutning som avslutter behandlingen av begjæringen om midlertidige tiltak og som bekrefter eller endrer den første (midlertidige) beslutningen.

b. Høring av begjæringer om midlertidige tiltak

Før en beslutning om midlertidig tiltak treffes, får partene som hovedregel fremsette sine synspunkter for presidenten. Slike høringer kan være mindre formelle enn et rettsmøte og kan til og med holdes for lukkede dører.

Det er viktig å huske at slike høringer ikke har til formål å gi partene mulighet til å ta opp sakens realitet. Domstolens beslutning om et midlertidig tiltak er uten betydning for domstolens avgjørelse i hovedsaken (rettergangsordningen artikkel 142 nr. 4).

13. Intervensjon

Intervensjoner er regulert i vedtektene artikkel 36 og rettergangsordningen artiklene 112 til 115. Intervensjon er bare mulig ved direkte søksmål (en intervenient i den nasjonale rettergangen vil automatisk betraktes som part, ikke intervenient, i en rettergang i forbindelse med en anmodning til domstolen om rådgivende uttalelse). Påstandene som nedlegges i begjæringen om intervensjon må være begrenset til å støtte en av partenes argumenter. Følgelig må intervenienten godta saken slik den står på intervensjonstidspunktet (rettergangsordningen artikkel 112).

Proessen ved intervensjoner er todelt:

- (a) begjæring om intervensjon,
- (b) intervenientens faktiske deltakelse i rettergangen.

a. Begjæring om intervensjon

En part som ønsker å intervenere må fremsette en *begjæring om intervensjon*. Dette dokumentet må inneholde all informasjon presidenten eller eventuelt EFTA-domstolen måtte trenge for å avgjøre begjæringen om intervensjon. Før begjæringen avgjøres, anmodes partene om å fremsette skriftlige – og unntaksvis muntlige – innlegg om intervensjonen bør tillates. Partene kan samtidig bli bedt om å underrette EFTA-domstolen om de har til hensikt å utøve retten til fortrolighet (rettergangsordningen artikkel 115 nr. 1).

b. Beregning av frister i forbindelse med intervensjon

Stevninger i direkte søksmål offentliggjøres i *Den europeiske unions tidende og EØS-tillegget*. Fristen for å begjære intervensjon er seks uker fra datoen for offentliggjøring av meldingen (rettergangsordningen artikkel 113 nr. 1). Begjæring om intervensjon som innleveres etter utløpet av denne fristen, men før avgjørelsen om å åpne den muntlige delen av rettergangen er truffet, kan tas i betraktning. I slike saker har intervenienten bare anledning til å fremsette anførsler under den muntlige delen av rettergangen (rettergangsordningen artikkel 113 nr. 2).

c. Intervenientens deltakelse i rettergangen

Når begjæringen om intervensjon blir tatt til følge, blir intervenienten anmodet om å innlevere et *intervensjonsinnlegg* innen en viss frist. Etter at intervensjonsinnlegget er inngitt, har partene anledning til å fremsette anførsler.

14. Praktiske råd

a. Utarbeidelse og utforming av prosesskrift

De grunnleggende formelle kravene til innlevering av prosesskrift er fastsatt i rettergangsordningen artikkel 54. For prosesskrift er det viktigste kravet at det er klart, konsist og fullstendig. Gjentakelser skal unngås. EFTA-domstolen bør kunne få oversikt over de viktigste faktiske og rettslige omstendigheter bare med én enkelt gjennomlesning.

Siden prosesskriftene skal leses av mennesker med ulik kulturell bakgrunn og noen ganger må oversettes til engelsk, bør prosessfullmektigene bruke et klart og godt språk og unngå nasjonal eller lokal sjargong.

Prosesskrift skal ha en klar og logisk struktur og være inndelt i separate deler med overskrifter og nummererte avsnitt. I komplekse saker kan det være nyttig med en innholdsfortegnelse i tillegg til et sammendrag av fremsatte anførsler og argumenter.

b. Disposisjon for stevninger

En *stevning* bør inneholde:

- opplysninger om typen tvist saken gjelder, og hva slags beslutning det nedlegges påstand om: ugyldighetssøksmål, begjæring om midlertidig tiltak osv.;
- en kort redegjørelse for de relevante faktiske forhold;
- henvisninger til relevante EØS-rettslige bestemmelser (EØS-avtalens hoveddel og/eller dens protokoller og vedlegg samt de rettsakter som er omhandlet i dem);
- alle rettslige anførsler som stevningen baserer seg på;
- argumentene som hver av anførslene bygger på; disse må inneholde relevante henvisninger til rettspraksis fra EU-domstolen og EFTA-domstolen;
- påstander, på grunnlag av rettslige anførsler og argumenter.

Det er ønskelig at strukturen i *tilsvaret* og tilsvarende prosesskrift ligger tett opptil strukturen i resonnementet i det prosesskriftet dokumentet er et svar på.

Det bør også pekes på at innledende prosesskrift (stevning og tilsvare) må angi alle bevis som vil bli ført for hvert av de faktiske forhold saken gjelder. Imidlertid kan nye bevis legges frem i en replikk eller duplikk (i motsetning til regelen som forbyr nye rettslige anførsler), forutsatt at det gis en tilstrekkelig begrunnelse for at beviset ikke er fremlagt tidligere (rettergangsordningen artikkel 111 nr. 1).

c. Disposisjon for skriftlige innlegg

Skriftlige innlegg i forbindelse med en *rettergang ved en anmodning om rådgivende uttalelse* bør inneholde:

- de relevante faktiske forhold i saken og gjeldende nasjonal lovgivning;
- relevante EØS-rettslige bestemmelser;
- rettslige anførsler, herunder relevante henvisninger til rettspraksis fra EU-domstolen og EFTA-domstolen;
- forslag til svar som EFTA-domstolen bør gi på spørsmålene den har blitt forelagt av den nasjonale domstol.

Dersom en part godtar de faktiske forhold slik de er beskrevet i anmodningen om rådgivende uttalelse, vil det være tilstrekkelig med en henvisning til anmodningen.

d. Dokumenter vedlagt prosesskriftet

Etter rettergangsordningen artikkel 54 nr. 5 må dokumenter den enkelte part gjør gjeldende vedlegges. Med mindre det foreligger ekstraordinære omstendigheter og partene samtykker til det, vil EFTA-domstolen se bort fra dokumenter som innleveres etter fastsatte frister eller fremlegges under rettsmøtet.

Bare relevante dokumenter som partene baserer sine argumenter på, må vedlegges prosesskriftet. Der dokumentene er av et visst omfang er det ikke bare tillatt, men faktisk også å foretrekke at kun et utdrag vedlegges prosesskriftet, samtidig som et eksemplar av dokumentet i sin helhet innleveres på EFTA-domstolens kontor.

Etter rettergangsordningens artikkel 29(3) skal alle underlagsdokument forelagt domstolen være på engelsk eller være vedlagt en engelsk oversettelse, men mindre Domstolen beslutter noe annet.

Prosessfullmektigen kan i alle saker sende inn uoffisielle oversettelser av prosesskrift og vedlegg.

e. Sitater

Ved sitater fra dommer fra EFTA-domstolen, EU-domstolen, Underretten eller noen annen domstol anmodes prosessfullmektigene om å gi fullstendige opplysninger, herunder partenes navn eller i det minste saksøkers navn. Ved sitat av en passasje fra en dom eller en uttalelse fra generaladvokaten ved EU-domstolen, bes de dessuten om å angi nummer på avsnittet der den aktuelle passasjen finnes («pin cite»).

For å lette arbeidet foreslår EFTA-domstolen en egnet form for sitering som brukes i dommene fra EFTA-domstolen, EU-domstolen og Underretten, for eksempel:

For EFTA-domstolen:

- Saksnummer, partenes navn, sitert avsnitt (alternativ 1),
- Saksnummer, partenes navn, dommens dato, sitert avsnitt (alternativ 2).

Eks.: Sak E-2/18 *Concordia*, dom av 14. mai 2019, avsnitt 47.

For EU-domstolen: dommen i *Kommisjonen mot Portugal*, C-171/02, EU:C:2004:270.

For Underretten: dommen i *CETM mot Kommisjonen*, T-55/99, EU:T:2000:223.

Henvisninger til EFTA-domstolens samling kan tas med for dommer publisert der.

Eks.: Sak E-3/04 *Tsomakas and Others*, EFTA Ct. Rep. 2004 s. 95, avsnitt 28.

C. Muntlig del av rettergangen

1. Forberedelser til rettsmøtet

Etter at partene har innlevert alle sine prosesskrift, blir nøyaktig dato for rettsmøtet fastsatt av presidenten og meddelt partene av EFTA-domstolens kontor.

Ved forberedelsene til rettsmøtet kan dommerne sende ut spørsmål til partene og deltakerne. De kan også bli bedt om å drøfte visse spørsmål i større detalj eller å konsentrere sine anførsler om bestemte rettsspørsmål.

Partene besvarer spørsmålene muntlig under rettsmøtet, med mindre annet blir bestemt.

I denne delen av rettergangen har EFTA-domstolen også adgang til å fastsette tiltak for tilrettelegging av rettergangen (rettergangsordningen artikkel 56 nr. 1).

EFTA-domstolen godtar ikke at notater til muntlige innlegg legges inn i saksmappen.

2. Rettsmøterapport – direkte søksmål

Ved direkte søksmål oversendes *rettsmøterapporten* til alle som skal delta i rettergangen omtrent tre uker før rettsmøtet. Rapporten utarbeides av saksforberedende dommer.

Etter å ha mottatt rettsmøterapporten anmodes partene om å kontrollere at rapporten gir et tilfredsstillende bilde av deres synspunkter slik disse er uttrykt i prosesskriftene. Dersom prosessfullmektigene kommer til at dette ikke er tilfelle, kan de underrette justissekretæren og foreslå rettelser eller endringer som vedkommende anser nødvendige eller hensiktsmessige. Det må imidlertid understrekes at rettsmøterapporten etter sin art er en rapport som den saksforberedende dommer legger frem for de andre dommerne, og at det er denne dommeren som avgjør om den må endres.

3. Formålet med den muntlige delen av rettergangen

Både ved direkte søksmål og retterganger ved anmodninger om rådgivende uttalelse er formålet med den muntlige delen av rettergangen å

- svare på de skriftlige og muntlige argumenter de andre partene har fremsatt,
- gi et sterkt konsentrert sammendrag av hver av partenes standpunkt, dersom dette er nødvendig, med vekt på de viktigste anførsler som er tatt opp i de skriftlige innleggene,
- redegjøre nærmere i detalj for de mer komplekse punktene og fremheve de viktigste punktene,
- svare på spørsmålene EFTA-domstolen stiller.

Den muntlige delen av rettergangen ved en anmodning om rådgivende uttalelse gir prosessfullmektigene mulighet til å svare kort på hovedargumentene anført i andre skriftlige innlegg.

Den muntlige delen av rettergangen må imidlertid betraktes som et *supplement til den skriftlige delen*, og bør ikke inneholde gjentakelser av det som allerede har blitt anført skriftlig.

4. Deltakelse via videokonferanse

Parter i rettergangen for den nasjonale domstolen og interesserte personer som definert i artikkel 1(1)(f) RoP, kan delta via videokonferanse i muntlige høringer i rettergang for rådgivende uttalelser.

I rettergang for direktesaker kan interesserte personer delta via videokonferanse. Saksøker, saksøkte og intervenienter må delta personlig med mindre presidenten beslutter noe annet etter begrunnet søknad.

5. Gjennomføring av den muntlige delen av rettergangen

Før den muntlige høringen begynner, innkaller vanligvis presidenten prosessfullmektigene til et kort forberedende møte for å avklare hvordan høringen skal gjennomføres. I den forbindelse kan EFTA-domstolen opplyse om forhold den ønsker skal tas opp i de muntlige innleggene, eller om spørsmål den vil stille.

Som hovedregel innledes høringen med at presidenten erklærer retten for satt og presenterer EFTA-domstolen. Justissekretæren introduserer saken, og saksforberedende dommer anmodes om å gi en presentasjon av saken. Prosessfullmektigene blir så bedt om å fremsette muntlige innlegg, hvor saksøkers prosessfullmektig starter først, etterfulgt av saksøktes prosessfullmektig, før partsrepresentantene for stater og institusjoner. Tilsvarende vil saksøkeren i saken for den nasjonale domstolen i rettergangen ved en anodning om rådgivende uttalelse bli gitt ordet først, osv. Høringen avsluttes vanligvis med at prosessfullmektiger som ønsker det holder korte sluttinnlegg. Prosessfullmektigene bør være klar over at dommerne kan stille spørsmål under den muntlige delen av rettergangen.

6. Språkbegrensninger osv.

Bare prosessfullmektiger som representerer partene for den nasjonale domstolen i retterganger ved anmodninger om rådgivende uttalelse, er fritatt fra å bruke engelsk. Alle andre prosessfullmektiger som opptre for EFTA-domstolen, herunder partsrepresentantene for EFTA- og EU-statene, må dermed bruke engelsk i sine skriftlige og muntlige innlegg. I en rettergang ved en anmodning om rådgivende uttalelse holder imidlertid prosessfullmektigene for partene i praksis nesten alltid sine muntlige innlegg på engelsk. Ved å bruke engelsk unngår man å måtte bruke simultantolking. Slik kan prosessfullmektigene henvende seg direkte til EFTA-domstolen og kommunisere spontant med EFTA-domstolen ved å besvare spørsmål fra dommerne. Dette forhindrer også at viktige argumenter går tapt i tolkingen.

Av hensyn til partene de representerer, bør prosessfullmektigene snakke tydelig og ha god struktur, bruke enkle ord og korte setninger og unngå lokal sjargong og uvanlige uttrykk.

I tilfeller der prosessfullmektigen har bestemt seg for å følge en tekst forberedt på forhånd, er det spesielt viktig å bruke korte setninger og tale med normal hastighet.

Det gjøres opptak av alle muntlige innlegg, men opptakene blir bare brukt for EFTA-domstolens interne formål.

7. Tillatt taletid for EFTA-domstolen

Som hovedregel er taletiden for hver av hovedpartene begrenset til *30 minutter*. Andre deltakere får vanligvis *inntil 15 minutter*. Denne begrensningen gjelder bare muntlige innlegg og inkluderer ikke tid for å svare på spørsmål fra dommerne. Før den muntlige høringen vil prosessfullmektigene bli informert om hvor lang tid de har til rådighet.

Presidenten kan gi unntak fra disse tidsbegrensningene dersom omstendighetene tilsier det. Skulle dette være nødvendig, må det sendes en søknad til justissekretæren med en detaljert redegjørelse og opplysninger om hvor lang tid som anses nødvendig. For å kunne bli tatt i betraktning bør søknaden sendes til EFTA-domstolen straks etter at innkallingen til den muntlige høringen er mottatt.

Dersom en part representeres av mer enn én prosessfullmektig kan ikke mer enn to av dem fremsette muntlige innlegg, og deres innlegg må til sammen ikke overskride tidsbegrensningen angitt ovenfor. Svar på spørsmål dommerne stiller, og replikker til andre prosessfullmektigers innlegg, kan imidlertid gis av andre prosessfullmektiger enn dem som har holdt innlegg for EFTA-domstolen.

8 Behovet for muntlige innlegg

Det er hver enkelt prosessfullmektig som må vurdere om et muntlig innlegg virkelig er nødvendig i lys av formålet med den muntlige delen av rettergangen, eller om det vil være tilstrekkelig med en henvisning til de skriftlige innleggene eller prosesskriftene. Dersom en part avstår fra muntlig innlegg vil dette aldri bli oppfattet som at vedkommende part slutter seg til argumentene den andre part har presentert.

9. Utelatelse av høring

EFTA-domstolen kan i enkelte saker, forutsatt uttrykkelig samtykke fra partene, beslutte å utelate den muntlige delen av rettergangen (rettergangsordningen artikkel 70).

10. Praktiske råd

a. Utsettelse av høringen

EFTA-domstolen vil etterkomme anmodninger om utsettelse bare dersom det foreligger tvingende grunner.

b. Antrekk

Advokater plikter å møte for EFTA-domstolen i den kappe de bruker i nasjonale domstoler. Det er ikke kappeplikt for personer som opptre for EFTA-domstolen som partsrepresentanter, men de kan bære kappe om de så ønsker. Denne regelen gjelder ikke høringer om midlertidige tiltak, der verken dommere eller prosessfullmektiger trenger å bære kappe. Ettersom EFTA-domstolen ikke har reservekapper å låne ut, må advokatene ha med egne kapper til høringene.

c. Henvendelser til EFTA-domstolen

Den vanlige måte å henvende seg til EFTA-domstolen på er «Mr/Madam President and Members of the Court» eller «My Lords and/or Ladies». Dette kan innimellom forkortes til «the Court», som i «the Court will be aware that...».

d. Sted for den muntlige høring

Det er ikke alltid mulig å gjennomføre muntlige høringer i EFTA-domstolens lokaler i 1 rue du Fort Thüngen i Luxembourg (i dagligtale omtalt som «Hemicycle»). Av den grunn kan det gjennomføres høringer i andre lokaler i Luxembourg som er leid for formålet. Prosessfullmektigene må notere seg den nøyaktige adressen der høringen skal finne sted, som angitt i innkallingen til høringen.

Ved EFTA-domstolens lokaler i Luxembourg kan prosessfullmektigene bli bedt om å fremvise identitetskort eller annen legitimasjon ved inngangen til bygningen.

For høringer som avholdes digitalt, vil prosessfullmektigene på forhånd motta informasjon fra EFTA-domstolens kontor om hvordan høringen vil bli gjennomført.

